
**METHODOLOGY OF TEACHING JAPANESE LANGUAGE THROUGH
ASSOCIATIVE MEMORY IN UZBEKISTAN AUDITORIUM**

Inoyatov Javohir Ne'matullo o'g'li
Faculty of Oriental Philology, UzDZTU

Abstract

This article analyzes the use of associative memory methods in teaching the Japanese language to Uzbek learners. The research examines the main difficulties encountered in learning Japanese, particularly in mastering kanji, grammar, and vocabulary. The study also highlights the role of associative images, visual connections, and mnemonic techniques in improving students' memorization skills. In addition, the article proposes practical teaching methods aimed at making Japanese language learning more effective and engaging for Uzbek students.

Keywords: Japanese language, associative memory, mnemonic method, kanji, language teaching methodology, visual learning, psycholinguistics.

**O'ZBEK AUDITORIYASIDA YAPON TILINI ASSOTSIATIV XOTIRA
ORQALI O'QITISH METODIKASI**

Inoyatov Javohir Ne'matullo o'g'li
O'zDJTU Sharq filologiya fakulteti

Annotatsiya:

Ushbu maqolada o'zbek auditoriyasida yapon tilini o'qitishda assotsiativ xotira metodidan foydalanish masalalari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida yapon tilini o'rganishda uchraydigan asosiy qiyinchiliklar, xususan kanji, grammatika va so'z boyligini o'zlashtirish jarayonlari ko'rib chiqilgan. Shuningdek, assotsiativ obrazlar, vizual bog'lanishlar hamda mnemonic usullarning talabalarning eslab qolish qobiliyatiga ta'siri yoritilgan. Maqolada yapon tilini o'zbek talabalari uchun samarali va qiziqarli tarzda o'qitishga xizmat qiluvchi amaliy metodlar taklif etiladi.

Kalit so'zlar: yapon tili, assotsiativ xotira, mnemonic metod, kanji, til o'qitish metodikasi, vizual o'qitish, psixolingvistika.

Аннотация:

В данной статье рассматриваются вопросы использования метода ассоциативной памяти при обучении японскому языку узбекской аудитории. В ходе исследования анализируются основные трудности, возникающие при изучении японского языка, в частности усвоение кандзи, грамматики и лексики. Также освещается влияние ассоциативных образов, визуальных связей и мнемонических методов на процесс запоминания учебного материала. В статье

предлагаются практические методы, способствующие более эффективному и интересному обучению японскому языку узбекских студентов.

Ключевые слова: японский язык, ассоциативная память, мнемонический метод, кандзи, методика преподавания языка, визуальное обучение, психолингвистика.

Bugungi kunda dunyoda xorijiy tillarni o'rganishga bo'lgan ehtiyoj tobora ortib bormoqda. Xususan, yapon tili xalqaro ta'lim, texnologiya, iqtisodiyot va madaniyat sohalaridagi ahamiyati sababli ko'plab yoshlar tomonidan qiziqish bilan o'rganilmoqda. O'zbekistonda ham yapon tilini o'rganayotgan talabalar soni yil sayin oshib bormoqda. Ayniqsa, oliy ta'lim muassasalarida yapon filologiyasi yo'nalishining rivojlanishi mazkur tilni o'qitish metodikasini yanada takomillashtirish zaruratini yuzaga keltirmoqda.

Yapon tilining grammatik tuzilishi, yozuv tizimi hamda semantik xususiyatlari o'zbek tilidan keskin farq qiladi. Ayniqsa, kanji yozuvi, partikllar tizimi va gap tuzilishi ko'plab o'zbek talabalari uchun murakkab hisoblanadi. An'anaviy yodlashga asoslangan usullar esa ko'pincha qisqa muddatli natija beradi va o'quvchilarda tilga nisbatan qiziqishning pasayishiga olib keladi. Shu sababli yapon tilini samarali va qiziqarli tarzda o'qitishga xizmat qiluvchi zamonaviy metodlarga ehtiyoj ortib bormoqda.

So'nggi yillarda xorijiy tillarni o'qitishda assotsiativ xotira metodidan foydalanishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Mazkur metod ma'lumotni turli obrazlar, vizual bog'lanishlar, mantiqiy aloqalar va emotsional tasavvurlar orqali eslab qolishga asoslanadi. Psixologik tadqiqotlarga ko'ra, inson miyasi oddiy yodlangan ma'lumotga nisbatan obraz va assotsiatsiyalar bilan bog'langan axborotni tezroq va uzoqroq muddat saqlab qoladi. Shu jihatdan assotsiativ metod yapon tilidagi murakkab birliklarni o'zlashtirishda samarali vosita bo'lib xizmat qilishi mumkin.

O'zbek auditoriyasida yapon tilini o'qitishda assotsiativ xotira metodining imkoniyatlari hali yetarli darajada o'rganilmagan. Ayniqsa, kanjilarni obrazlar yordamida o'rgatish, grammatik shakllarni o'zbek tili bilan qiyosiy assotsiatsiyalar asosida tushuntirish hamda yangi so'zlarni vizual va semantik bog'lanishlar orqali mustahkamlash masalalari ilmiy-metodik jihatdan dolzarb hisoblanadi.

Mazkur maqolaning maqsadi — o'zbek auditoriyasida yapon tilini o'qitishda assotsiativ xotira metodining samaradorligini tahlil qilish hamda uni amaliy qo'llash usullarini yoritishdan iborat.

Tadqiqot vazifalari quyidagilardan iborat:

- assotsiativ xotira metodining nazariy asoslarini tahlil qilish;
- yapon tilini o'rganishda uchraydigan asosiy qiyinchiliklarni aniqlash;
- kanji, grammatika va leksikani assotsiativ usulda o'qitish imkoniyatlarini ko'rsatish;
- o'zbek auditoriyasi uchun mos metodik tavsiyalar ishlab chiqish.

Xotira inson tafakkurining eng muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Til o'rganish jarayonida yangi so'z, grammatik shakl va yozuv birliklarini eslab qolish

bevosita xotira faoliyati bilan bog'liqdir. Zamonaviy psixolingvistika va pedagogikada ma'lumotni samarali o'zlashtirish uchun assotsiativ xotira metodiga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Assotsiativ xotira — bu yangi ma'lumotni avvaldan mavjud bilim, obraz, hissiyot yoki boshqa tushunchalar bilan bog'lash orqali eslab qolish jarayonidir. Inson miyasi bir-biri bilan bog'langan axborotni alohida yodlangan ma'lumotga qaraganda tezroq qabul qiladi va uzoqroq muddat saqlaydi. Shu sababli til o'qitishda turli obrazlar, ranglar, vaziyatlar va mantiqiy bog'lanishlardan foydalanish o'quv jarayonining samaradorligini oshiradi.

Psixologlarning fikriga ko'ra, inson xotirasi ko'proq vizual va emotsional ma'lumotlarni saqlab qolishga moyildir. Oddiy yodlash usulida o'quvchi ma'lumotni qisqa vaqt eslab qolishi mumkin, biroq assotsiativ usul orqali o'rganilgan material uzoq muddatli xotirada mustahkamroq saqlanadi. Masalan, yapon tilidagi 山 (やま) kanjisini oddiy "tog'" deb yodlashdan ko'ra, uning shaklini tog' cho'qqilariga o'xshatish orqali eslab qolish osonroq bo'ladi.

Til o'rganishda assotsiatsiyalar bir necha ko'rinishda namoyon bo'ladi:

- vizual assotsiatsiya;
- semantik assotsiatsiya;
- fonetik assotsiatsiya;
- emotsional assotsiatsiya;
- kontekstual assotsiatsiya.

Vizual assotsiatsiyada so'z yoki kanji ma'lum bir rasm bilan bog'lanadi. Semantik assotsiatsiyada esa yangi birlik ma'nosi oldindan tanish tushuncha bilan aloqador holda tushuntiriladi. Fonetik assotsiatsiya talaffuz o'xshashligiga asoslanadi. Ayniqsa, boshlang'ich bosqichdagi talabalar uchun bunday usullar samarali natija beradi.

Assotsiativ metod xorijiy tillarni o'qitishda mnemonic texnikalar bilan ham chambarchas bog'liqdir. Mnemonic usullar murakkab ma'lumotlarni turli qisqa obrazlar yoki hikoyalar orqali eslab qolishni osonlashtiradi. Yapon tilida ko'plab kanjilarni o'rganishda aynan shu usuldan foydalaniladi.

Shuningdek, assotsiativ xotira tilni tabiiyroq o'zlashtirishga yordam beradi. Chunki inson kundalik hayotda ham ma'lumotlarni alohida emas, balki turli bog'lanishlar asosida qabul qiladi. Shu jihatdan qaraganda, assotsiativ metod sun'iy yodlashdan ko'ra tabiiy o'rganish mexanizmiga yaqinroq hisoblanadi.

Natijada, assotsiativ xotira metodi yapon tilini o'qitishda murakkab birliklarni sodda va tushunarli shaklda yetkazishga, o'quvchilarning qiziqishini oshirishga hamda eslab qolish jarayonini samaraliroq tashkil etishga xizmat qiladi.

Bugungi kunda xorijiy tillarni o'qitish metodikasida an'anaviy yodlash usullaridan asta-sekin voz kechilib, o'quvchini faol fikrlashga undovchi interaktiv metodlarga ko'proq e'tibor qaratilmoqda. Shunday metodlardan biri assotsiativ o'qitish usuli bo'lib, u turli tillarni o'rganishda samarali natijalar berayotgani bilan ahamiyatlidir.

Assotsiativ metod dastlab psixologiya va pedagogika sohalarida xotirani rivojlantirish vositasi sifatida qo'llanilgan bo'lsa, keyinchalik til o'qitish jarayoniga ham kirib kelgan.

Ayniqsa, ingliz, koreys, xitoy va yapon tillarini o'qitishda ushbu metodning samaradorligi ko'plab tadqiqotlarda ta'kidlanadi. Sababi, mazkur tillarda yangi yozuv tizimi, talaffuz va grammatik shakllar o'quvchilar uchun murakkablik tug'diradi.

Ingliz tilini o'qitishda assotsiativ metod asosan yangi so'zlarni eslab qolishda qo'llanadi. Masalan, "book" so'zi kitob obrazi bilan, "apple" esa olma rasmi bilan bog'lanadi. Bunday usul boshlang'ich bosqichdagi o'quvchilar uchun ayniqsa qulay hisoblanadi. So'z va obraz o'rtasidagi bog'lanish mustahkam bo'lgani sababli o'quvchi yangi lug'atni tezroq o'zlashtiradi.

Koreys va xitoy tillarini o'qitishda esa assotsiativ metod ko'proq ieroglif va yozuv tizimini o'rganishda qo'llanadi. Xitoy tilidagi ayrim belgilar predmet shakliga o'xshatilsa, koreys tilida talaffuz va vaziyat asosidagi bog'lanishlardan foydalaniladi. Bu esa murakkab yozuv birliklarini yodlashni osonlashtiradi.

Yapon tilini o'qitishda ham assotsiativ metod alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki yapon tilidagi kanji tizimi ko'plab talabalar uchun asosiy qiyinchiliklardan biri hisoblanadi. Shu sababli ko'plab zamonaviy darsliklar va mobil ilovalarda kanjilarni turli obrazlar, hikoyalar va vizual elementlar yordamida tushuntirish usuli qo'llanmoqda. Masalan, 木 kanjisi daraxt shakliga o'xshatiladi, 林 esa "ikki daraxt — kichik o'rmon" tarzida izohlanadi. Bu usul oddiy yodlashga qaraganda samaraliroq natija beradi.

Zamonaviy til o'qitish metodikasida mnemonic yondashuv ham keng qo'llanmoqda. Mnemonic metod — murakkab ma'lumotni qisqa, esda qoladigan obraz yoki bog'lanish orqali o'zlashtirish usulidir. Ushbu yondashuv ayniqsa katta hajmdagi lug'at va yozuv birliklarini o'rganishda foydalidir. Psixologik tadqiqotlarga ko'ra, obraz va hissiyot bilan bog'langan ma'lumot oddiy matnga nisbatan uzoqroq vaqt xotirada saqlanadi.

Shuningdek, assotsiativ metod o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini ham oshiradi. Oddiy yodlash ko'pincha zerikarli jarayon sifatida qabul qilinsa, obrazli va interaktiv usullar o'quvchini faol qatnashishga undaydi. Ayniqsa, yoshlar orasida vizual materiallar, qisqa hikoyalar va kontekstual mashqlar samarali metod sifatida qaralmoqda.

Yapon tili tuzilishi jihatidan o'zbek tilidan sezilarli darajada farq qiladi. Ayniqsa, yozuv tizimi, grammatik qurilish va partikllarning qo'llanishi o'zbek talabalari uchun ma'lum qiyinchiliklarni yuzaga keltiradi. Shu sababli yapon tilini o'qitishda samarali va esda qoladigan metodlardan foydalanish muhim hisoblanadi.

Yapon tilidagi eng murakkab jihatlardan biri — kanji yozuv tizimidir. Har bir kanji alohida ma'no va bir necha o'qilishga ega bo'lishi mumkin. Oddiy yodlash orqali ko'plab belgilarni eslab qolish talabalar uchun qiyin kechadi. Assotsiativ metod esa kanjilarni turli obraz va hikoyalar bilan bog'lash orqali ularni osonroq o'zlashtirish imkonini beradi. Masalan, 山 kanjisini tog' shakliga o'xshatish orqali tez eslab qolish mumkin.

Shuningdek, yapon tilidagi に, で, へ kabi partikllar ham o'zbek talabalari ko'p xato qiladigan mavzulardan biridir. Chunki o'zbek tilida bunday grammatik birliklar alohida

soʻz emas, qoʻshimcha shaklida ifodalanadi. Shu sababli partikllarni vaziyat va obraz asosida tushuntirish samaraliroq natija beradi.

Assotsiativ metodda grammatik shakl maʼlum vaziyat yoki harakat bilan bogʻlanadi. Masalan, に partikli “yoʻnalish” yoki “manzil” tushunchasi bilan, で esa “harakat sodir boʻlayotgan joy” bilan tasvirlanadi. Agar oʻquvchi に ni “borish nuqtasi”, で ni esa “harakat maydoni” sifatida tasavvur qilsa, ularni chalkashtirish ehtimoli kamayadi. Shuningdek, grammatik konstruktsiyalarni mini-dialoglar orqali tushuntirish ham samarali hisoblanadi. Masalan:

- 学校に行きます。
- 図書館で勉強します。

Birinchi gapda harakatning yoʻnalishi, ikkinchisida esa harakat amalga oshayotgan joy ifodalangan. Vaziyat asosidagi bunday misollar qoidani sunʼiy yodlashdan koʻra tushunarliroq boʻladi.

Feʼl zamonlarini oʻrgatishda ham assotsiativ yondashuv foydali hisoblanadi. Oʻtgan zamonni “yakunlangan voqea”, hozirgi-kelasi zamonni esa “davom etayotgan yoki rejalashtirilgan harakat” sifatida real hayotiy misollar bilan bogʻlash oʻquvchilarning tushunishini osonlashtiradi.

Bundan tashqari, oʻzbek tili bilan qiyosiy bogʻlanishlardan foydalanish ham muhimdir. Chunki talaba yangi grammatik birlikni avvaldan tanish til tizimi bilan taqqoslaganda uni tezroq anglaydi. Bu usul ayniqsa boshlangʻich bosqichda samarali natija beradi.

Yangi soʻzlarni oʻzlashtirish til oʻrganish jarayonining asosiy qismlaridan biri hisoblanadi. Biroq faqat mexanik yodlashga tayangan usul koʻpincha tez unutilishga olib keladi. Shu sababli soʻz boyligini mustahkamlashda assotsiativ yondashuv samarali metod sifatida qoʻllaniladi.

Assotsiativ usulda yangi soʻz maʼlum bir vaziyat, hissiyot yoki tasavvur bilan bogʻlanadi. Masalan, soʻzning maʼnosi oddiy tarjima orqali emas, balki real hayotiy kontekstda eslab qolinsa, u uzoq muddatli xotirada yaxshiroq saqlanadi. Bu jarayon oʻquvchining passiv yodlashdan faol fikrlashga oʻtishini taʼminlaydi.

Soʻzlarni tematik guruhlash ham muhim rol oʻynaydi. Masalan, “oziq-ovqat”, “sayohat” yoki “universitet hayoti” kabi mavzular doirasida soʻzlar bir-biri bilan bogʻlangan holda oʻrganiladi. Bunday yondashuv soʻzlarni alohida emas, balki tizim sifatida qabul qilishga yordam beradi.

Shuningdek, fonetik oʻxshashlikka asoslangan assotsiatsiyalar ham foydali hisoblanadi. Baʼzi yaponcha soʻzlar oʻzbek yoki boshqa tillardagi tovush jihatdan yaqin soʻzlar bilan bogʻlab eslab qolinadi. Bu usul ayniqsa boshlangʻich bosqichda lugʻatni tez kengaytirishga yordam beradi.

Emotsional assotsiatsiyalar ham samarali usullardan biridir. Agar soʻz quvonchli, qiziqarli yoki hayotiy tajriba bilan bogʻlansa, uni eslab qolish osonlashadi. Masalan, real voqega bogʻlangan dialog yoki kichik hikoya orqali yangi soʻzlarni mustahkamlash yaxshi natija beradi

Yapon tilini o'qitishda assotsiativ yondashuvni amaliy dars jarayoniga tatbiq etish o'quvchilarning faolligini oshiradi va materialni tezroq o'zlashtirishga yordam beradi. Quyida ushbu metod asosida tashkil etilishi mumkin bo'lgan qisqa dars modeli keltiriladi.

Dars avvalida o'qituvchi yangi mavzuga oid asosiy so'z yoki grammatik birlikni oddiy tarzda emas, balki tasvir yoki vaziyat orqali kirish qiladi. Masalan, "sayohat" mavzusi tanlansa, o'quvchilarga aeroport, yo'l yoki shahar tasvirlari ko'rsatiladi. Shu orqali mavzuga tabiiy kirish hosil qilinadi. Keyingi bosqichda yangi leksik birliklar kichik kontekstlar bilan beriladi. Har bir so'z alohida tarjima qilinmasdan, qisqa vaziyat ichida tushuntiriladi. Masalan, "駅" (bekat) so'zi real hayotdagi harakat bilan bog'lanadi: "Men bekatga boraman" kabi oddiy gaplar orqali mustahkamlanadi.

Grammatik qismda esa birliklar alohida qoida sifatida emas, balki dialog ichida beriladi. O'quvchilar tayyor dialogni o'qib, uning ma'nosini vaziyat orqali tushunishga harakat qilishadi. Bu usul qoidani yodlashdan ko'ra amaliy qo'llashga urg'u beradi.

Dars davomida kichik mashqlar ham beriladi. Masalan, o'quvchilar berilgan rasimga qarab gap tuzish yoki o'rganilgan so'zlar yordamida qisqa dialog yaratish topshirig'ini bajaradilar. Bu jarayon assotsiativ fikrlashni kuchaytiradi.

Dars yakunida esa takrorlash qisqa o'yin yoki savol-javob shaklida amalga oshiriladi. Bu bosqichda o'quvchilar yangi o'rgangan so'z va grammatik birliklarni mustaqil ravishda qo'llashga harakat qilishadi.

Mazkur tadqiqot davomida o'zbek auditoriyasida yapon tilini o'qitishda assotsiativ xotira metodining o'rni va samaradorligi tahlil qilindi. O'rganish jarayonida shuni kuzatish mumkinki, yapon tilining murakkab yozuv tizimi, grammatik tuzilishi va leksik xususiyatlari o'quvchilarda ma'lum qiyinchiliklarni yuzaga keltiradi. Ayniqsa, an'anaviy yodlash usullari ko'pincha qisqa muddatli natija berib, materialning tez unutilishiga sabab bo'ladi.

Assotsiativ xotira metodi esa ma'lumotni obraz, vaziyat, hissiyot va mantiqiy bog'lanishlar orqali o'zlashtirishga asoslanadi. Bu yondashuv o'quvchilarning eslab qolish qobiliyatini kuchaytiradi hamda o'rganish jarayonini tabiiy va tushunarli qiladi. Tadqiqot davomida ko'rib chiqilgan misollar shuni ko'rsatadiki, kanji, grammatika va so'z boyligini assotsiativ usulda o'rgatish an'anaviy metodlarga nisbatan samaraliroq natija beradi.

Shuningdek, ushbu metod o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi va ularni faol ishtirokchiga aylantiradi. Vizual materiallar, mini-dialoglar hamda real hayotiy vaziyatlardan foydalanish til o'rganish jarayonini yanada interaktiv va samarali qiladi.

Umuman olganda, assotsiativ xotira metodini yapon tilini o'qitish jarayoniga kengroq tatbiq etish o'zbek talabalari uchun tilni o'zlashtirishni yengillashtiradi va ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Kelgusida ushbu metodni raqamli platformalar va zamonaviy texnologiyalar bilan integratsiya qilish orqali yanada yuqori natijalarga erishish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Brown, H. Douglas. Principles of Language Learning and Teaching. Pearson Education, 2014.
2. Lightbown, Patsy M., Spada, Nina. How Languages are Learned. Oxford University Press, 2013.
3. Nation, I.S.P. Learning Vocabulary in Another Language. Cambridge University Press, 2001.
4. Baddeley, Alan. Human Memory: Theory and Practice. Psychology Press, 1997.
5. Oxford, Rebecca L. Language Learning Strategies: What Every Teacher Should Know. Newbury House, 1990.
6. Nishiguchi, Seiji. Japanese Language Education and Teaching Methods. (Japanese pedagogy materials), 2018.
7. Genki: An Integrated Course in Elementary Japanese I & II. The Japan Times, 2011.
8. Tobira: Gateway to Advanced Japanese. Kurosio Publishers, 2013.
9. 日本語教育学会 (Society for Teaching Japanese as a Foreign Language). 日本語教育ハンドブック, 2016.
10. Oxford Learner's Dictionaries. Vocabulary learning strategies section. <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com>